

Rådsbeslut om rättsstatsprinciper i Polen^{2017/18:FPM48}

Statsrådsberedningen

2018-01-24

Dokumentbeteckning

KOM(2017) 835

Förslag till RÅDETS BESLUT om fastslående av att det finns en klar risk för att Republiken Polen allvarligt åsidosätter rättsstatsprincipen

Sammanfattning

Regeringen anser att utvecklingen vad gäller respekten för rättsstaten i Polen är mycket oroande, och stöder kommissionens motiverade förslag att rådet ska slå fast att det finns en klar risk att Polen allvarligt åsidosätter unionens grundläggande värden. Kommissionen hänvisar till den sammantagna effekten av de lagar som genomförts under två års tid och som ökar det politiska inflytandet över rättsväsendet.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Sedan november 2015 har kommissionen noggrant följt utvecklingen i fråga om rättsstatsprincipen i Polen och har vidtagit åtgärder. En fullständig redogörelse för utvecklingen i fråga om rättsstatsprincipen i Polen och kommissionens dialog med den polska regeringen inom ramen för kommissionens rättsstatsmekanism återfinns i kommissionens rekommendationer (EU) 2016/1374, (EU) 2017/146 och (EU) 2017/1520. En översikt över de viktigaste aspekterna presenteras i kommissionens motiverade förslag i enlighet med artikel 7.1 i fördraget om Europeiska Unionen angående rättsstatsprincipen i Polen (KOM (2017) 835). Kommissionens förslag presenterades den 20 december 2017.

1.2 Förslagets innehåll

I sitt förslag hänvisar kommissionen till den sammantagna effekten av de lagar som genomförts under två års tid och som ökar det politiska inflytandet

över rättsväsendet. Den utlösande faktorn för att kommissionen antog sitt förslag var att sejmen den 8 december 2017 antog lagarna om Nationella domstolsrådet och Högsta domstolen.

Enligt den nya lagen om Högsta domstolen ska de domare som har uppnått en ålder av 65 år tvingas gå i pension om de inte beviljas dispens av presidenten. Detta berör på kort sikt ca 40 procent av domarna, däribland ordföranden vars ämbetsperiod enligt konstitutionen sträcker sig till 2020. Högsta domstolen ska också behandla så kallade extraordinära överklaganden där domar som avkunnats efter 1997 kan överklagas. När det gäller Nationella domstolsrådet (KRS), vars huvudsakliga funktion är att föreslå domare i alla allmänna domstolar i Polen, ska de nuvarande 15 domarledamöterna i rådet, vilka tidigare utsetts av andra domare, avsättas och nya ledamöter ska utses av parlamentet och med 3/5 majoritet. Det faktum att domarledamöterna utses av sejmen istället för av andra domare ökar det politiska inflytandet över rättsväsendet och anses konstitutionellt tveksamt.

Kommissionen riktade den 20 december en fjärde rättsstatsrekommendation (C(2017)9050) till Polen med åtgärder som Polen behöver vidta inom tre månader för att kommissionen ska ompröva sitt motiverade förslag till rådets beslut. Kommissionen uppmanar Polen att:

- ta bort den sänkta pensionsåldern för domare i Högsta domstolen liksom presidentens befogenheter att godtyckligt förlänga domares tjänstgöringstid, och att ta bort den extraordinära överklaganderätten
- göra ändringar i lagen om Nationella domstolsrådet så att inga domarledamöter avsätts och att nya domarledamöter även i framtiden utses av andra domare
- ändra eller upphäva lagen om de allmänna domstolarna (som antogs sommaren 2017), och i synnerhet att ta bort den sänkta pensionsåldern för domare och justitieministerns befogenhet att godtyckligt förlänga domares tjänstgöringstid
- återupprätta Konstitutionsdomstolen oberoende genom att säkerställa att dess domare, ordförande och vice ordförande är lagligt utsedda och att samtliga avgöranden publiceras
- avstå från ytterligare handlingar eller offentliga uttalanden som ytterligare kan undergräva rättssystemets legitimitet.

Kommissionen framhåller i sitt meddelande att oavsett vilken modell för rättsväsendet som valts måste domstolarnas oberoende skyddas i enlighet med unionsrätten. Det kommer an på medlemsstaterna att organisera sitt rättsväsende, däribland huruvida man vill inrätta ett domstolsråd som har till uppgift att skydda rättsväsendets oberoende. När en medlemsstat har inrättat ett sådant råd, såsom är fallet i Polen där Nationella domstolsrådet enligt den

polska författningen uttryckligen anförtros uppgiften att skydda rättsväsendets oberoende, måste ett sådant råds oberoende dock garanteras i överensstämmelse med europeiska normer.

2017/18:FPM48

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Inte aktuellt.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Inte aktuellt.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen anser att utvecklingen vad gäller respekten för rättsstaten i Polen är mycket oroande, och stöder kommissionens motiverade förslag av den 20 december om att rådet ska slå fast att det finns en klar risk att Polen allvarligt åsidosätter unionens grundläggande värden (det s.k. varningsförfarandet enligt artikel 7.1 i EU-fördraget).

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Ärendet har ännu inte behandlats i rådsstrukturen men många medlemsstater har i media uttryckt stöd för kommissionens förslag. En medlemsstat har uttryckt att det inte stöder förslaget.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentet har sedan januari 2016 hållit fem debatter och röstat för tre resolutioner om demokrati och rättsstatsprincipen i Polen, bl.a. den 15 november 2017 då Europaparlamentet antog en resolution i vilken rådet uppmanades att inleda ett artikel 7:1-förfarande.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Förslaget har inte sänts på remiss.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Artikel 7 i EU-fördraget (FEU) innehåller en mekanism för att bevaka att EU:s grundläggande värden enligt artikel 2 FEU om bl.a. respekt för rättsstatsprincipen och de mänskliga rättigheterna upprätthålls i

medlemsstaterna. Mekanismen är till skillnad från överträdelseförfarandet inte begränsad till en medlemsstats tillämpning av EU-rätten, utan avser även de områden där en medlemsstat agerar inom ramen för sin egen behörighet.

Artikel 7 FEU är uppdelad i två olika förfaranden, det s.k. varningsförfarandet (artikel 7.1) och det s.k. sanktionsförfarandet (artikel 7.2). De olika förfarandena kan användas oberoende av varandra, d.v.s. varningsförfarandet behöver inte föregå sanktionsförfarandet. Sanktionsförfarandet infördes genom Amsterdamfördraget 1999 och kompletterades sedan med varningsförfarandet genom Nicefördraget 2003.

Varningsförfarandet kan leda till att rådet (rådet för allmänna frågor) kan slå fast att *det finns en klar risk för att en medlemsstat allvarligt åsidosätter värden som anges i artikel 2 FEU*. Rådet kan i enlighet med samma förfarande framföra rekommendationer till den berörda medlemsstaten.

Förfarandet kan initieras av en tredjedel av medlemsstaterna (9 då den berörda medlemsstaten inte ska tas med i beräkningen), Europaparlamentet eller kommissionen. På basis av ett sådant initiativ får rådet slå fast detta (med en majoritet på 4/5 av medlemsstaterna, den berörda medlemsstaten tas inte med i beräkningen). Innan rådet fattar ett sådant beslut ska den berörda medlemsstaten höras. Europaparlamentets godkännande krävs innan rådet kan fatta ett beslut (Europaparlamentet ska besluta med 2/3 av de angivna rösterna, som ska representera majoriteten av dess ledamöter). Om rådet fattat beslut att en risk föreligger får rådet med en majoritet på 4/5 av medlemsstaterna (den berörda medlemsstaten tas inte med i beräkningen) fatta beslut om rekommendationer till berörd medlemsstat. Europaparlamentets godkännande krävs före rådet kan fatta beslut om rekommendation (Europaparlamentet ska besluta med 2/3 av de angivna rösterna, som ska representera majoriteten av dess ledamöter).

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Inte tillämpligt.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Ärendet kommer att behandlas i rådet (allmänna frågor) under våren.

4.2 Fackuttryck / termer